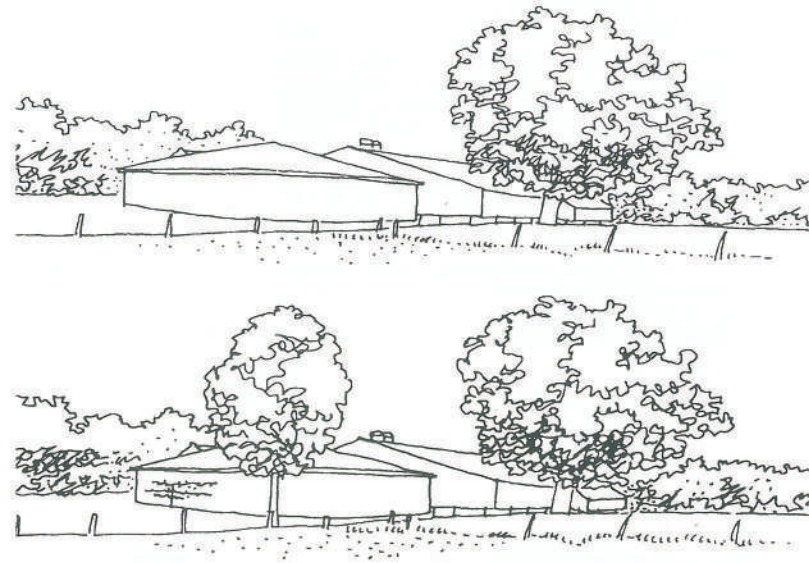

een bouwwerk erbij, een boom erbij!

Plant een boom bij elke nieuwe schuur, opslagplaats of kuil!

Bij een huis of schuur van formaat past een boom van formaat: eik, es, kastanje of linde. Plant hier geen frêle fruitboom of een parmantige rij bolboompjes. Zorg dat de boom hoger wordt dan de daklijn. Kies een soort die in de directe omgeving voorkomt: plant op het drogere zand de eik, op de vochtigere gronden de es of de els. Wees voorzichtig met rode blikvangers in het landschap: de rode beuk of esdoorn horen vóór bij een welvarend huis. Plant bij een kleine boerderij met lage daklijn een hoogstamfruitboom. Ook bij de lange zijgevel van een schuur misstaat een (groepje) hoogstamfruitbomen niet. Met een boom geef je elk nieuw element op het erf een plaats in het landschap.

Let op: doorrijhoogte voor een trekker of hoogopgetaste wagen, (gewenste) schaduwval, beschutting tegen wind. Houdt minimaal twee meter afstand tot de erfgras. De kroon wordt vele malen groter! Uw burens mogen overhangende takken verwijderen, wat de kroon meestal niet ten goede komt. Is er geen ruimte? Maak plaats! Bijvoorbeeld in het aangrenzende weiland. Plant een boom tussen november en maart. Plant hem niet te groot. Een grote maat boom heeft meer moeite om aan te slaan. De klein geplante boom zal hem inhalen. Breng meteen een goede bescherming aan rond de boom. Een raster van gaas en palen houdt koeien, geiten en schapen weg van stam en blad. Als de boom groter wordt, pas de bescherming tijdig aan!

Onderhoud oude waardevolle bomen

Breng meteen een goede bescherming aan rond de boom en pas hem tijdig aan.

- **Bomenwacht**
(Landschapsbeheer Drenthe, tel: 0592-316616)
Voor deskundig advies en onderhoud
- **Hoogstambrigade**
(Landschapsbeheer Drenthe, tel: 0592-316616)
Voor het onderhoud van fruitbomen

Dahlia's en

duizendschonen

zijn bloemen die

kleur geven aan

het boeren erf.

Letterlijk en figuurlijk.

Ze vertellen iets over

tradities en het gebruik

van bloemen op het erf.

Ze staan symbool voor

de bescheiden pracht van

het Drentse erf.

Dahlia's & 1000schonen

Nieuwsbrief over boerenerven en -tuinen

2003 Jaar van de Boerderij

In 2003 staat de boerderij een heel jaar in het middelpunt van de belangstelling. Onder de titel *Dahlia's & 1000schonen* wil de Drentse Werkgroep Boerenerven ook de boerenerven onder de aandacht brengen. In drie nieuwsbrieven bekijken we het erf vanuit verschillend perspectief. In dit eerste nummer richten we ons op het erf als onderdeel van landschap en dorpsbeeld. In de tweede nieuwsbrief krijgt u inzicht in de inrichting van het erf als werk- en leefruimte voor bedrijf en gezin. Nummer drie gaat over het aanpassen van boerenerven: de keuze van beplanting in de siertuin, verharding, hekwerken, verlichting enz..

Het erf *in het landschap en dorpsbeeld*

Karakteristiek en toch uniek

In deze nieuwsbrief laten we u naar het landschap kijken, zodat u uw eigen erftype leert herkennen, en de betekenis van uw erf in het landschap leert zien. Met die kennis kunt u voorkomen dat u onbedoeld het landschap of dorpsbeeld aantast. Een karakteristiek en streekeigen erf is mooi door de harmonie met het landschap. Zoals elk landschap en elk erf zijn eigen wetten en tradities kent, zo is ook elk erf verschillend. Ook als de boerderij van bestemming verandert, is er ruimte voor een persoonlijke noot.

Zoveel landschapstypen, zoveel erven

Elk landschap kent globaal zijn eigen boerderijtype met een eigen bouwstijl en inrichting van het erf. In Drenthe kennen we het oude esdorpen- en brinkdorpenlandschap met dorpen zoals Wapse, Ruinen, Gasselte. Jonger zijn de streekdorpen in de randveen- en laagveenontginningen zoals Ruinerwold, Koekange, Schoonebeek en Wapserveen. De laatste eeuwen is grootscheeps het hoogveen ontgonnen met plaatsen als Smilde, Hoogeveen, Hollandscheveld, Valthormond, Exloërmond. Later zijn de uitgestrekte heidevelden ontgonnen. In die zogenaamde veldontginningen vinden we Nieuw Balinge, Koekangerveld, e.d. Verder kennen we de koloniën van weldadigheid: Frederiksoord, Wilhelminaoord, en Veenhuizen.

Hierna volgt een beschrijving van vier verschillende landschapstypen en erven. Bekijk in de tabel bij welk type uw erf hoort, welke bomen, struiken, patronen en hagen u nog bewaard hebt, en wat u zou kunnen verbeteren.

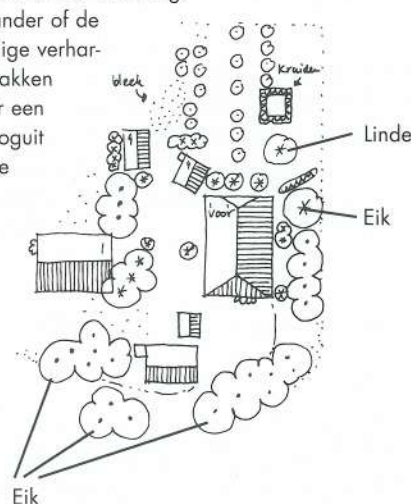
In het esdorpenlandschap liggen de boerderijen lommerijk verscholen onder zwaar eikenhout.

Esdorpen

In het esdorpenlandschap liggen de boerderijen op het oog losjes rond de brink, aan de rand van de es. Lommerijk verscholen onder zwaar eikenhout. Daaromheen liggen akkers op de boomloze es. Verderop in de beekdalen liggen de weilanden, begrensd door houtwallen of open in het landschap. De erven zijn open; je kijkt er als het ware doorheen. De bomen op het erf lijken willekeurig geplant. Meestal zijn het eiken, net als in het landschap, losstaand of in groepjes bij boerderij en schuren. Bij het woongedeelte van de boerderij is soms een mooie boom zoals een linde of kastanje geplant. Bij kleine erven past hier alleen wat hoogstamfruit. Tussen de bomen is het open: een veldje voor de bleek, de huisweide, een stukje moestuin, wat losse fruitbomen of een boomgaard met hoge stammen. De bermen blijven open. Er zijn geen duidelijke grenzen, geen hagen. Een veldkei of een eik op een hoek is voldoende om een grens te markeren. In de loop van de 19de eeuw worden hekken en hagen toegepast; een laag hek van drie of vier wit geverfde planken als afscheiding met de weg; een stekelige meidoornhaag om de moestuin, een hekwerk om een stukje huiswei. Rond 1900 komt bij de welvarende boerderijen het smeedijzeren sierhek om de voortuin in zwang. Het zand van de wegen loopt door op het erf, eventueel aangevuld met steenslag.

Alleen bij de deur, de baander of de melkstraat, is een eenvoudige verharding van veldkeien of gebakken klinkers aangebracht. Voor een siertuin is geen plaats. Hooguit maakt de boerin een kleine bloementuin, een randje bloemen voor het huis of langs de moestuin. Voor een waardevolle bloemplant wordt een plekje gevonden in een hoekje tegen de schuur of het stookhok. Een enkele sering of buxus krijgt een plaats bij het huis.

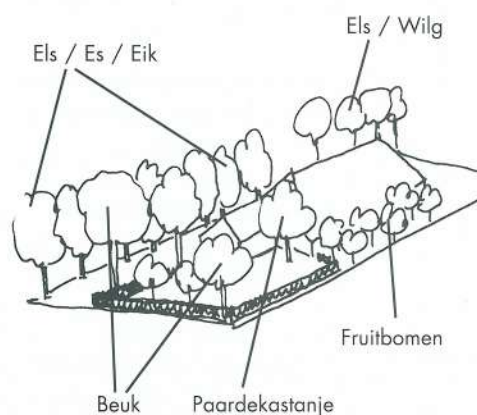

'n Boomgaard of huisweide ligt voor de boerderij. Er is ruimte voor een bloementuin.

Streekdorpen

Streekdorpen komen voor op hoger gelegen zand- en leemruggen in oude rand- en laagveenontginningen. De weg buigt licht mee met de rug. De boerderijen liggen aan de weg. De wegen zijn beplant met eiken. De erven zijn begroeid. Langs de smalle graslandpercelen staan vaak houtsingels, die ver het land inlopen. Open en besloten wisselen elkaar af. Naarmate men verder van het dorp komt, wordt het landschap opener. Eik is de hoofdsoort langs de wegen; els is de hoofdsoort in het vochtiger landschap, afgewisseld met wilg en es. De erven zijn langgerekt rechthoekig. De boerderijen staan met de kop naar de weg en hebben vaak een laan of boomsingel langs de rand van het erf met zwarte els, es, eik, lijsterbes, berk, wilg of populier. Soms gaat deze verder naar achter over in een elzensingel. Op rijkere erven staat vóór: linde, paardekastanje, beuk of es (alleen opzij). Deze monumentale boomsoorten komen niet voor in het omringende landschap en steken boven de elzenbegroeiing uit. De linde wordt vaak als knotlinde aangeplant voor het raam. 'n Boomgaard of huisweide ligt voor de boerderij, omgeven door een meidoorn- of ligusterhaag, of een beukenhaag bij een welvarender erf. Er is ruimte voor een bloementuin. Opzij is ruimte voor een rij fruitbomen, een moestuin met een rand bloemen. De boerin laat er lage Dahlia's en duizendschonen bloeien, goudsbloemen, Zinnia's, leeuwenbekken en Gladiolen op een rij. De verharding bestaat uit gebakken klinkers overgaand in zand achter op het erf, veldkeien worden gebruikt bij het huis.

Het landschap is open, soms met stroken bos. De erven liggen open in het landschap.

Veldontginning

Van de laatste eeuw zijn de jonge veldontginningen, ontstaan door ontginning van de uitgestrekte heidevelden, en later door herinrichting van een ouder gebied bijvoorbeeld bij ruilverkaveling. Het landschap is open, soms met stroken bos. Akkers worden afgewisseld door weilanden. De boerderijen liggen zeer verspreid langs strakke verbindingswegen. Soms zijn ze met elkaar verbonden via de wegbeplanting. De erven zijn net als de percelen blokvormig. Ze liggen open in het landschap. Evenals in de veenkolonien hebben de erven een vrij strakke, maar vaak een soberder of kleinschaliger erfindeling. Er is meestal plaats voor een of enkele fruitbomen, een bescheiden moestuin. Het grootste deel is siertuin waar plaats is voor een boom, sierheesters en sterke vaste planten.

Met een extra boom is het erf meer aangekleed

In de veenkolonien liggen de boerderijen langs kanalen.

Veenkoloniën

Heel anders dan het oude streekdorpen- en esdorpenlandschap is het veenkoloniale landschap. Planmatig is het veen afgegraven en zo zijn ook de dorpen: langgerekt, met de liniaal getekend. De bebouwing ligt langs kanalen en 'monden'. De boerderijen zijn aan een kant van het kanaal geplaatst, op regelmatige afstand van elkaar aan de 'dwarswijken'. Elke ontginning heeft zijn eigen kenmerken. Zo is de oude veenkolonie rond Hollandscheveld een kleinschalig weidegebied met keuterboerderijen en verspreid voorkomende bosstroken. De erven zijn eenvoudig met vóór enkele erfbomen: linde, eik, paardekastanje. Opzij: fruitbomen en een singel om het erf. Aan de andere kant ligt het erf met de schuur open aan de wijk. De jongere veenkolonien rond Emmen zijn grootschalige akkerbouwgebieden. Er is een sterk contrast tussen de besloten linten en stoere, grootschalige open ruimten. Veel kanalen en wijken zijn gedempt. De wegen zijn meestal beplant met rijen eiken. De erven zijn verschillend, maar allemaal duidelijk begrensd. Er zijn lanen, bomen en hagen langs de strakke perceelsgrens. Aan de achterzijde liggen de nieuwe aardappelschuren open in het land. Voor het huis is ruimte voor een siertuin, van oudsher aangelegd in landschappelijke stijl met bijzondere soorten alleenstaande loofbomen in het gazon, rhododendrons en vele soorten sierheesters: o.a. sering, jasmijn, hortensia en rhododendron. Aan de voorzijde vormt een lage haag de afscheiding met de weg. Later doet het smeedijzeren sierhek zijn intrede. Het zicht op voorhuis, tuin en kanaal blijft bewaard. Moestuin, fruittuin en bloementuin komen apart niet veel voor. Fruit, groenten en bloemen worden in de siertuin opgenomen opzij van het huis. Sterke ouderwetse (boeren-)tuinplanten passen in de voortuin: daglelie, phlox, dahlia en hosta. Veel van de oorspronkelijke begroeiing is verdwenen en vervangen door minder opvallende boomsoorten of juist (te) overdadig siergroen.

Kenmerken erf	Esdorpenlandschap	Streekdorpenlandschap	Veldontginningen	Veenkoloniën
bomen(hoofdsoort)	eik	eik en els (landschap)	eik en berk	eik
bosje / singel	lijsterbes, meidoorn, berk; vochtige grond: (knot)wilg,els	lijsterbes, es, berk naar achter ook: els, wilg, populier, eik	eik, berk, lijsterbes vochtige grond: els, populier,wilg	els, es, knotwilg, populier
erfboom bij woonhuis	eik, linde, paardekastanje bij laag woonhuis: hoogstamfruitboom	knotlinde, eik, paardekastanje, beuk	linde, paardekastanje,esdoorn, tamme kastanje, beuk, berk	linde,paardekastanje, eik, beuk, treurwilg (alleen ZO-Drenthe)
erfgrens / hagen	open; later: meidoornhaag of laag hek	singel, haag, hek haag: meidoorn, liguster, beuk, hulst	open of haag: beuk, meidoorn, hulst, liguster	haag : meidoorn, beuk, liguster, hulst sierheesters; sierhek
boomgaard, bleek moestuin, huisweide	komen als losse delen voor op het erf	voor of opzij van de boerderij	enkele fruitbomen, eventueel opzij of achter	komen apart niet voor; eventueel opzij in siertuin
siertuin	geen; randje bloemen, enkele plant, buxus of sierheester	bloemperk; vaak gecombineerd met de moestuin	royaal aangelegd met heesters, vaste planten, (uitheemse) bomen	aangelegd; reliëf, bomen in gazon, sierheesters, sterke vaste planten
verharding	veldkeien, zand	klinkers, veldkeien,	klinkers, betonplaten	grind, klinkers
erfvorm	onregelmatig	rechthoekig,langgerekt	breed, blokvormig	breed, rechthoekig